

страхових внесків застрахованих осіб, посилення стимулів до праці та детінізації заробітної плати і зайнятості, а отже, заохочення застрахованих осіб до заощаджень на старість. Однак, на сьогодні ця система ще не запроваджена через відсутність спеціального закону, що ввів би її в дію та невиконання низки умов, встановлених Законом України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування”. На основі проаналізованого досвіду впровадження пенсійних реформ в Казахстані та Швейцарії нами розроблені рекомендації щодо здійснення певних організаційно-правових заходів, при запровадженні обов’язкової накопичувальної системи пенсійного страхування, для уникнення подібних помилок в Україні та пропозиції щодо використання позитивного досвіду.

Використані джерела інформації:

1. Гнибиденко И.Ф. Пенсионная реформа в Украине: состояние, проблемы, перспективы / И.Ф. Гнибиденко // Экономика Украины. – 2007. – № 4. – С. 4-11.
2. Люблін Ю. Пенсійна реформа в Україні: коментарі іноземних фахівців / Ю. Люблін, Г. Гендрікс, І. Нейков // Страхова справа. – 2008. – № 3. – С. 41-46.
3. Новиков А. Особенности эволюции зарубежных пенсионных систем / А. Новиков // Мировая экономика и международные отношения. – 2006. – № 5. – С. 62-70.
4. Папієв М.М. Міжнародний досвід реформування пенсійного забезпечення / М.М. Папієв // Україна: аспекти праці. – 2004. – № 1. – С. 3-11.
5. Сандлер Д.М. Огляд сучасних систем пенсійного забезпечення / Д.М. Сандлер // Економіка та держава. – 2007. – № 12. – С. 32-44.

Рецензент: Дацій О.І., д.е.н., професор.

УДК 351:658.82

Вилгін Є.А.,

здобувач Академії муніципального управління

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

В статті розглядаються актуальні проблеми реалізації регіональної інноваційної політики. Запропоновано заходи щодо формування механізму реалізації регіональної інноваційної політики.

В статье рассматриваются актуальные проблемы реализации региональной инновационной политики. Предложены мероприятия по формированию механизма реализации региональной инновационной политики.

The article deals with topical issues of regional innovation policies. The measures on the formation mechanism of the regional innovation policy.

Вступ. Україна формує свою модель розвитку в складних суперечностях трансформаційного періоду, коли злагодженої взаємодії інститутів державного управління, виробничо-господарських структур, влади на місцях і бізнесу практично не відбувається. Цей стан нерівноваги та невпорядкованості ще більш погіршили такі чинники, як

світова фінансова криза, незавершеність процесу зміни технологічних укладів, незадовільний інвестиційний клімат.

Для покращення економічного стану в країні велике значення набуває орієнтація економічної політики на формування та реалізацію інноваційної моделі розвитку України. Така модель має свою особливу актуальність на рівні регіонів, де є економічна необхідність створити сучасну цілісну й збалансовану систему взаємодії об'єктів виробництва та сфери послуг на принципах інноваційного програмування та на цих засадах поступово відпрацювати нові форми й методи управління розвитком регіону.

Вагомий внесок у теоретичну розробку інноваційної теорії зробили відомі зарубіжні і вітчизняні класики економічної науки: П. Самуельсон, Б. Санто, Р. Солоу, М. Д. Кондратьєв, Б. Твісс, Р. Харрод, Й. Шумпетер, М.І. Туган-Барановський. Значний внесок у розробку теоретичних і методичних питань, пов'язаних з формуванням і реалізацією інноваційної стратегії та її ролі в забезпеченні стабільного соціально-економічного розвитку регіонів внесли вітчизняні науковці: О.І. Амоша, А.С. Гальчинський, З.В. Герасимчук, В.М. Геєць, А.П. Голіков, В.М. Гриньова, Б.М. Данилишин, М.І. Долішній, Г.В. Ковалевський, Л.Л. Ковальська, М.О. Кизим, Е.Г. Ліберман, І.І. Лукінов, Є.Ф. Пеліхов, Л.М. Шутенко.

Постановка завдання. Регіональна інноваційна політика в нашій країні тільки починає формуватися: створюються організаційні структури управління і механізми регулювання інноваційної діяльності. Проте вони поки не надають відчутної дії на регіональний розвиток, у зв'язку з цим актуальним є завдання підвищення ефективності діючих механізмів і регіональних методів управління інноваційною діяльністю. Тому, метою статті є розроблення та обґрунтування заходів щодо формування механізму реалізації регіональної інноваційної політики.

Результати. Необхідність поліпшення ситуації у інноваційній сфері, невирішеність проблемних питань формування регіональної інноваційної політики та необхідність переходу на інноваційний шлях розвитку для економіки держави вимагають розроблення ефективного механізму реалізації регіональної інноваційної політики, здатного поєднати всі аспекти інноваційного процесу.

У цілому формування регіональної інноваційної політики й системи управління інноваційним розвитком регіону полягає у принциповій зміні напрямків розвитку, нових концептуальних підходах до обґрунтування стратегічних пріоритетів, у значній модернізації методів і форм використання ресурсів на всіх рівнях інноваційної системи, в корінній трансформації взаємодії «наука – бізнес – влада – суспільство» [8]. У цьому контексті достатньо актуальною задачею в сучасних умовах є визначення механізму реалізації регіональної інноваційної політики, спрямованого на впровадження інноваційної моделі розвитку економіки. Механізм реалізації регіональної інноваційної політики, безперечно, є

одним із найактуальніших моментів у діяльності органів центрального та місцевого самоврядування. Проте розробка стратегічних орієнтирів являє собою доволі складне завдання, вирішення якого потребує виваженого та ретельного підходу до окремих аспектів планування та моніторингу інноваційних процесів [2].

Виходячи з принципів формування регіональної інноваційної політики, характеру розвитку продуктивних сил регіону, існуючого інноваційного потенціалу та наявної інноваційної активності, новий механізм реалізації регіональної інноваційної політики має забезпечити реалізацію головної стратегічної мети регіональної інноваційної політики – формування інноваційного типу розвитку регіону та досягнення конкурентоспроможності як більшістю підприємств, що складають основу економіки регіону, так і економікою регіону в цілому, підвищення рівня інноваційного розвитку шляхом розробки і впровадження економіко-організаційних заходів. Зазначимо, що термін "механізм" активно використовується і в ринковій економіці, в умовах якої механізм повинен враховувати сукупність суб'єктів, організаційних, економічних, ресурсних, правових, методичних та інших його складових елементів, форм взаємодії з урахуванням впливу об'єктивно виниклих мотивів поведінки і суб'єктивних інтересів, а також послідовності реалізації заходів, спрямованих на підвищення інноваційного розвитку регіону [7].

Механізм реалізації регіональної інноваційної політики має стати дієвим засобом забезпечення інноваційного розвитку в усіх ланках технологічного ланцюга виробництва інноваційної продукції, є органічною складовою механізму соціально-економічного розвитку регіону і країни. Сутність механізму реалізації регіональної інноваційної політики полягає в тому, що необхідно не тільки стимулювати впровадження інновацій, а й створити такі умови для інноваційного розвитку, які б не залишали підприємствам іншого шляху, окрім запровадження інновацій [3].

Механізм має забезпечити виконання функцій мотивації інноваційної діяльності, діагностики, розроблення і вибору проекту розвитку, прогнозування, реалізації і моніторингу. Ці функції відповідають етапам інноваційного процесу, оскільки механізм має забезпечувати реалізацію кожного етапу, послідовність, безперервність і циклічність інноваційного процесу. Інакше не можна говорити про поступальний розвиток. Функції механізму реалізації регіональної інноваційної політики мають реалізовуватись через забезпечення виконання ним конкретних задач.

Однією з першочергових задач побудови механізму реалізації регіональної інноваційної діяльності має стати створення на державному рівні правового й економічного механізмів розробки і впровадження новітніх технологій та інновацій у практичну діяльність [6]. Функціонування механізму реалізації регіональної інноваційної політики повинне створити найбільш сприятливі фінансові й організаційні умови

для інноваційної активності підприємств, розвитку інноваційного підприємництва та інноваційного розвитку регіону в цілому. У ході формування механізм повинен набути таких властивостей, як фінансова стійкість, цілісність, здатність до автономного функціонування і можливість вибудовувати взаємовигідні зв'язки з національною економікою. У послідовності формування механізму реалізації регіональної інноваційної політики, насамперед, необхідно проаналізувати існуючий інноваційний потенціал регіону та провести оцінку його використання, а саме: проаналізувати інноваційну активність регіону і тенденції його розвитку, завдяки яким економіка регіону може стати конкурентоспроможною на світовому ринку [4].

Необхідно систематизувати матеріал, який аналізує інноваційний потенціал та інноваційну активність регіону, та провести розрахунок відповідних рейтингів для кожного регіону і зробити висновки, згідно з якими визначаються пріоритетні напрями інноваційного розвитку, враховуючи специфіку конкретного регіону і наявні та майбутні загрози, які йому заважають. Даний аналіз дає можливість прийняти відповідні рішення для подальшого інноваційного розвитку регіону.

Наведемо послідовність етапів реалізації регіональної інноваційної політики: аналіз інноваційного потенціалу регіону; аналіз інноваційної активності регіону і тенденцій його розвитку; розрахунок рейтингів інноваційного потенціалу та інноваційної активності регіону; позиціонування регіонів згідно з рівнем інноваційного розвитку; розробка механізму реалізації регіональної інноваційної політики; визначення пріоритетних напрямів інноваційного розвитку регіону; розробка заходів для реалізації ефективної регіональної інноваційної політики; визначення загроз інноваційному розвитку регіону; моніторинг ефективності регіональної інноваційної політики; проведення коригувальних заходів та вироблення рекомендацій і пропозицій щодо підвищення ефективності реалізації регіональної інноваційної політики. Таким чином, у результаті аналізу виявляється ряд факторів, що роблять як позитивний, так і негативний вплив на реалізацію регіональної інноваційної політики. На цьому етапі з урахуванням усіх негативних і позитивних факторів стану інноваційної діяльності, характерного для даного регіону, визначаються стратегічні цілі й задачі механізму реалізації регіональної інноваційної політики, що є відправним пунктом логіки побудови даного механізму. При цьому, під цілями розуміється бажаний стан або результати функціонування регіональної економічної системи у майбутньому. Цілі можуть бути недосяжними в межах планованого періоду, але наближення до них за цей час має бути можливим. Критеріями оцінки досяжності цілі є чисельність інноваційно активних підприємств, питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової продукції, обсяг виконаних наукових робіт, обсяг залучених іноземних інвестицій, інвестиції в основний капітал, кількість організацій, які виконують наукові

дослідження і розробки, нові технологічні процеси та кількість нових видів продукції, освоєної на підприємствах [10].

Враховуючи мету, функції та задачі механізму, пріоритетні напрями та загрози, розробляються необхідні заходи для формування і реалізації ефективної регіональної інноваційної політики. Моніторинг ефективності реалізації регіональної інноваційної політики слід розглядати як систему спостереження і контролю за усіма змінами інноваційної сфери. Система моніторингу покликана виявити найбільш несприятливі результати реалізації регіональної інноваційної політики, попередити можливі негативні зміни інноваційного середовища і розробити наукові прогнози її стану в майбутньому та проводити корегувальні заходи щодо підвищення ефективності реалізації регіональної інноваційної політики [1].

Взаємовідносини суб'єктів регіональної інноваційної політики будуються на основі принципів регіональної інноваційної політики, які покладені в основу функціонування механізму реалізації регіональної інноваційної політики. Принципи пріоритетності, системності, єдності, узгодженості, забезпеченості, ефективності, науковості та реальності передбачають створення умов для формування регіональної інноваційної політики та злагодженої роботи суб'єктів регіональної інноваційної політики у напрямку підвищення конкурентоспроможності об'єктів регіональної інноваційної політики.

Отже, механізм реалізації регіональної інноваційної політики є сукупністю замкнутих складових, кожна з яких виконує специфічні функції і вирішує відведені для неї завдання. Від умов їх функціонування залежить ефективність механізму реалізації регіональної інноваційної політики та завдяки їх злагодженій роботі забезпечується економічний та соціальний розвиток регіону і держави в цілому. У зв'язку з цим зміст механізму реалізації регіональної інноваційної політики розкривається за допомогою його функціональних складових, до яких належать нормативна, інформаційна, фінансова, організаційна, наукова та кадрова складові [1].

Нормативна складова механізму передбачає комплекс заходів нормативно-правового регулювання інноваційної діяльності, основу якої складають законодавчі акти і нормативні документи, що видаються органами влади. Кожна держава встановлює правила діяльності суб'єктів регіональної інноваційної політики, що необхідно для здійснення контролю з боку держави за інноваційною діяльністю господарюючих суб'єктів, визначення ролі місцевих органів влади у вирішенні поставлених задач, забезпечення зв'язку регіонального та державного рівнів, формулювання спільних цілей та задач у рамках загальних інтересів щодо інноваційного розвитку, а також забезпечення повноцінного та ефективного правового забезпечення функціонування механізму реалізації регіональної інноваційної політики і стимулювання інноваційного розвитку на рівні регіону.

Інформаційна складова – це комплекс заходів, направлений на інформаційне забезпечення інноваційного процесу, що передбачає створення єдиної інформаційної мережі між учасниками інноваційного

процесу, створення веб-сайтів, присвячених питанням інноваційного розвитку, організацію виставкових заходів для інформування потенційних клієнтів. В рамках інформаційної складової довідкова, патентна, кон'юнктурна, аналітична, технічна та рекламна інформація, що постійно представлена в традиційних та електронних інформаційних системах, разових та періодичних виданнях, накопичувана в бібліотеках і фондах, регулярно поновлювана і узагальнювана численними інформаційними інститутами і надана користувачам по самих різних каналах.

Фінансова складова повинна формуватися на базі високорозвинутих фінансово-кредитних механізмів сучасного ринку, що забезпечують фінансовими ресурсами інноваційну економіку. Проведення конкурсів та розроблення системи грантів для інноваційних проектів, надання інвестиційним ресурсам інноваційної направленості та пільгове кредитування інноваційного бізнесу необхідне для реалізації регіональної інноваційної політики. Таким чином, основні фінансові засади стимулювання впровадження новітніх технологій та інновацій в регіонах передбачають: визначення реальних і перспективних джерел фінансових ресурсів, необхідних для реалізації передбачених напрямків розробки та використання новітніх технологій; стимулювання і розвиток "венчурного підприємництва" як особливої форми фінансового капіталу; розробку конкретних економічних і правових прийомів для стимулювання використання вже наявних, а також створення та впровадження перспективних технологій (через податки, кредити, відсотки, бюджет, ціни, мита, субсидії тощо) [6].

Організаційна складова передбачає комплекс заходів, орієнтований на формування та реорганізацію структур – учасників інноваційного процесу, розбудову інноваційної інфраструктури регіону в рамках правового поля під керівництвом регіональних органів влади, створення мережі інноваційних консалтингових центрів та бізнес-інкубаторів для надання консультаційних послуг інноваційно активним підприємствам та підприємствам, бажаючим впроваджувати у виробництві інноваційні технології. Розповсюдження інновацій у ринковому середовищі суттєво залежить від його інфраструктури. Базові інновації виникають тільки за умов відповідних змін у зовнішньому по відношенню до них середовищі. Внесення інфраструктурних змін та організаційно-управлінських рішень має за мету підкреслити національні особливості економіки України та значущу роль цих інновацій в умовах відсутності інвестиційних ресурсів [9, с. 37].

Наукова складова включає комплекс заходів, направлений на генерацію нових ідей, технічних рішень та створення конкурентоспроможного інноваційного продукту. Ця складова механізму реалізації регіональної інноваційної політики пов'язана зі створенням інновацій та доведенням ідей до остаточного технічного продукту або рішення.

Кадрова складова містить комплекс заходів, направлений на підготовку кваліфікованих кадрів з управління інноваційним бізнесом. Кадрова складова механізму реалізації регіональної інноваційної політики

пов'язана з високими вимогами до професіоналізму інноваційних менеджерів різного рівня. Для реалізації регіональної інноваційної політики необхідне подальше вдосконалення і розвиток комплексу різних інститутів для навчання та підготовки кваліфікованих фахівців з управління інноваційним бізнесом.

З урахуванням взаємовідносин учасників інноваційного процесу та всіх складових механізму регіональна інноваційна політика повинна втілюватися в життя, в першу чергу, через розробку та виконання інноваційних проектів, які доцільно об'єднати у регіональну інноваційну програму, сформовану на базі розроблених пріоритетів інноваційного розвитку регіону. Визначаючи пріоритети регіонального розвитку інноваційної діяльності, необхідно орієнтуватись на особливості соціально-економічного та технічного розвитку регіону, його конкурентоспроможність, природно-кліматичні, географічні, екологічні фактори, стан підприємницької активності та можливості розвитку інноваційної діяльності у регіоні, рівень відповідності інфраструктури регіону міжнародним нормам, рівень міжнародної інтеграції та кооперування регіону [2, с.131].

Для ефективного здійснення програм реалізації регіональної інноваційної політики необхідна узгодженість інтересів на регіональному та державному рівнях. Загальновідомо, що регіональна інноваційна політика є невід'ємним складником державної інноваційної політики. Враховуючи особливості того чи іншого регіону, вона визначає, з одного боку, ставлення держави до його інноваційних та науково-технічних проблем, а з іншого – забезпечує участь наукового та інноваційного комплексу регіону у вирішенні соціально-економічних і науково-технічних проблем держави [5, с.578].

Саме державна інноваційна політика надає поштовх та орієнтири для формування регіональної інноваційної політики, спираючись на світовий досвід та теоретичну базу, створює необхідні умови для функціонування механізму реалізації регіональної інноваційної політики.

Отже, відповідно до вищевикладеного відзначимо, що в основі стійкого розвитку регіону лежить інноваційний тип розвитку економіки, що передбачає цілеспрямований пошук і впровадження інновацій у всі сфери життя регіону. Тому система стратегічного управління інноваційним розвитком регіону передбачає вдосконалення механізму реалізації регіональної інноваційної політики на основі врахування специфіки регіонального розвитку та необхідності взаємозв'язків між усіма учасниками інноваційного процесу. Вдосконалення механізму реалізації регіональної інноваційної політики дасть змогу активізувати інноваційні процеси в економіці регіону, забезпечити розвиток інфраструктури, визначити оптимальні управлінські моделі інноваційного розвитку.

З системних позицій дієвим інструментом аналізу тенденцій і перспектив інноваційного розвитку регіону є математичний опис, використання логіко-статистичних прийомів, які дозволяють моделювати

слабко формалізовані процеси, а також застосування кількісних методів статистичної динаміки, дослідження операцій і ситуаційне моделювання.

Базовим принципом цього напрямку досліджень є використання фундаментальних понять, запозичених з кібернетики, таких, як інформація, система, модель. Усі ці поняття утворюють своєрідний інтегральний метод пізнання, констатують єдине уявлення про досліджуваний об'єкт як модель або стан поведінки. У застосуванні до інноваційної сфери таке уявлення знаходить свою опору в застосуванні економіко-математичних моделей і логіко-статистичних розрахунків, які базуються на мікро- і макроекономічній теорії ринкової економіки.

Модель є інструментом, найбільшою мірою придатним для аналізу функціонування і розвитку великих економічних систем, для цілей управління ними; в поєднанні з системним підходом, який дозволяє побачити об'єкт управління (зокрема, інноваційний розвиток) як цілісний комплекс взаємозалежних елементів, об'єднаних загальною метою, розкрити інтегративні властивості системи, її внутрішні та зовнішні зв'язки. Такий підхід є необхідною умовою вивчення проблем управління складними структурами, він дає можливість забезпечити необхідну комплексність.

Економіко-математичні методи і моделі відбивають у сукупності будь-які структурні, функціональні та динамічні зміни сфер господарювання. Це дозволяє перевіряти дотримання основних пропорцій і збалансованість основних господарських показників протягом звітного періоду і дає інформацію для вироблення рішень про найбільш доцільні заходи в регіональній інноваційній політиці. Методологічною основою моделювання інноваційного розвитку регіону є системний аналіз, центральною процедурою якого виступає побудова узагальненої моделі регіону, яка відображає всі фактори і взаємозв'язки реальної системи. На практиці це пов'язано зі створенням комплексу моделей з розвиненими динамічними та інформаційними зв'язками між моделями всіх рівнів. Досліджуваний інноваційний розвиток має складну внутрішню структуру, у складі якої можуть бути декомпозовані підсистеми: населення, виробництво, невиробнича сфера, екологія, простір, фінанси, інноваційна сфера, що характеризується ієрархічністю управління і активністю окремих її підсистем, взаємодія елементів в рамках якої розглядається з урахуванням характеру впливів зовнішнього середовища на внутрішню структуру.

Висновки. Визначено, що функціонування механізму реалізації регіональної інноваційної політики повинне створити найбільш сприятливі фінансові й організаційні умови для інноваційної активності підприємств, розвитку інноваційного підприємництва та інноваційного розвитку регіону в цілому. В ході формування організаційно-економічний механізм повинен набути таких властивостей, як фінансова стійкість, цілісність, здатність до автономного функціонування і можливість вибудовувати взаємовигідні зв'язки з національною економікою. З метою використання процесів

моделювання для впровадження механізму реалізації регіональної інноваційної політики запропоновано використання економетричної моделі впливу інноваційної діяльності на економічний розвиток регіону, яка є оптимізаційною статистичною п-галузевою моделлю. Ідентифіковано фактори найбільшого впливу на економічний розвиток регіону в контексті розвитку інноваційного потенціалу, в якості яких визначено обсяг виконаних науково-технічних робіт; обсяг реалізованої інноваційної продукції; загальна сума інноваційних витрат.

Використані джерела інформації:

1. Воробйова Н.В. Механізм реалізації регіональної інноваційної політики / Н.В. Воробйова // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2010. – № 12(154), ч. 1. – С. 40-46.
2. Гладинець Н.Ю. Підходи до формування стратегії інноваційного розвитку регіону / Н.Ю. Гладинець // Економіка. – 2009. – № 8 (99). – С. 88-191.
3. Дейнеко Л.В. Механізм впровадження інноваційних технологій в агропродовольчу сферу: сутність, функції, завдання і регіональні особливості / Л.В. Дейнеко, І.О. Іртищева // Механізм регулювання економіки. – 2009. – № 2. – С. 123-131.
4. Дронова Н.В. Інноваційний потенціал підприємства як складова інноваційного розвитку регіону / Н.В. Дронова // Управління економічним потенціалом підприємства: тези доп. Всеукр. наук.-прак. конф. (Харків, 26 верес. 2008 р.). – Харків: ХДУХТ, 2008. – С. 176-177.
5. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / [за ред. В.М. Гесця]; Ін-т екон. прогнозування. – К.: Фенікс, 2003. – 1008 с.
6. Зінь Е. Механізм розвитку регіональної інноваційної діяльності / Е. Зінь, А. Валюх // Наукові записки АН Вищої школи України. – 2004. – Вип. 6. – С. 143-155.
7. Ковальова Ю.М. Механізм регулювання соціально-економічного розвитку регіону на основі формування кластерів / Ю.М. Ковальова // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 4. – С. 179-187.
8. Мешко Н.П. Класифікація механізмів управління інноваційною діяльністю / Н.П. Мешко // Економічний простір. – 2008. – № 11. – С. 36-41.
9. Сільченко І.А. Інноваційна діяльність: державне регулювання та механізм вдосконалення / І.А. Сільченко // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2009. – № 2(6). – С. 35-40.
10. Третьяк В.В. Региональный экономический механизм в системе формирования внешнеэкономических связей / В.В. Третьяк // Економіка: проблеми теорії і практики. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2004. – Вип. 195, т. II. – С. 391-399.

Рецензент: Дацій Н.В., д.держ.упр., доцент.